

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 12799

A MAYSE MIT A GALEKH...

Jacob Pat

*The original of this title comes from the permanent collection of the
YIVO Institute for Jewish Research, New York, NY*

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יעקב פאט. זין פרעוץ ארכיו
ענבר גאלץ ווילס

אי אלטער מעזער

אָוֹן פְּרַעֲמָג אֶכְיוֹן
עַקְבָּב פָּאָט

אִמְצָפָה מֵיט אַנְלָחָ, אַ
רְבָּ אָוֹן אַשְׁמָמֵש יִשְׂרָאֵל

אלּוֹסְטְּרִירְטַּע קִינְדְּרָע-בִּיבְּלִיאָטְעָךְ.

פָּאָטְלָאָג אַ נִּיטְלָין

1921

וּאֶרְשָׁע

Druk. „UNIVERSAL” Nowolipki № 6.

א מעשה מיט א גלח, א רב און א שאנש ישראל.

עם איז אן אלטער בּלְבּוֹלֶן, וואם יידישע שוֹנָאים
האָבן אויסגעטראַכט, או צו אלע פֿסְחַ טוֹיטַן די יִרְדֵּן
אַקְרִיסְטָלָאָרְטַּקְוָן אַיְן זַיְן בְּלוֹטַן קְנִיעַתַּן מַעַן אַרְיַין
אַיְן די פֿסְחַרְיַיךְ מַצּוֹתַן. דַּעַם דָּאַוְיכַּן נַאֲדִישַׁן אַוְן אַומְּנָה
גַּעַלְוָמְפָעַרטַּן בּלְבּוֹלֶן האָבן מַוְתַּהַונְדָּעַרטַּעַר יַאֲרַן צַוְּאָרְטַּה
רַיְיךְ אויסגעטראַכט ווילְדַּעַן שוֹנָאים אַוְן פִּינְסְטָעַרְעַן
גַּלְּחִים, בּוֹרְיַיךְ אַנְצְּעַרְיִצְּן דַּעַם הַמַּזְבֵּחַ אַוְיףַּ די יִרְדֵּן אַוְן
ברענְגַּעַן אַוְיףַּ וַיְצַרְזַּת אַוְן אַומְגַלְיקָן.
דאָם אַיְז אַן אלטער, פִּינְסְטָעַרְעַן, בְּלוֹטְיַיךְעַר
בּילְבּוֹלֶן, צַוְּלִיבַּן ווועַלְכַּן* עַמְּ וַיְיַעַן שַׂוִּין אַומְגַעְקוּמָעַן אַ
סְּנִי עַרְלַאֲכָע אַוְן אַומְשׁוֹלְדִּיכְעַס יִרְדֵּן פַּוְן אַסְּקַע דָּוְרוֹת.

א.

אין טאָל פון טײַד סָאָן, אין אָלט גָּלִיצְיָאנִישׁ שטעטל, האבן זיך רואים געלעבעט יידן, זיך געעָסְקָט מיט הַבּוֹאָה, מיט שיינְקָעָן, געהאנְדָּלָט מיט געהילָק אָן זיך ניט געריבָּט אָוִיפָּ קַיְּין שלעכְּטָם. דיראָזְקָע שטעטל האָט געהערט צו אָן אַלְטָן פּוֹלִישָׂן גָּרָאָפָּ וועלְכָעֶר האָט ניט געהאָט קַיְּין ווייב אָן ניט קַיְּין קַיְּנְדָּעָר אָן גַּעֲוָעָן זַיְּעָר אַפְּרוֹמָעָר. דָּעָר גָּרָאָפָּ האָט גַּעֲוָאוֹינָט אָן זַיְּינָן הוֹיָף נָאָגָט צָוָם שטעטל אָן ווַיְּלָעָר אָיז שַׁוְּיָן גַּעֲוָעָן אַלְטָן, האָט עָר זיך נָאָר גַּעַבְּרָט מיט זַיְּינָן אַיְּנָצִיקָן פֿרִינְד — מִיטָּן פֿרְוֹמָן גָּלְתָּה, ווָאָס אָיז גַּעֲוָעָן אַ שְׂוִינָא יְשָׂרִיאֵל, האָט לִיב געהאָט געלָט אָן זַיְּינָן, האָט זיך געריבָּט, אוֹ דָּעָר אַלְטָעָר קַיְּנְדָּעָר לאָזָעָר גָּרָאָפָּ וועט אִם מאָכָּן פֿאָרָן יְזִירָשָׁ פָּוָן זַיְּינָן הוֹיָף אָן זַיְּינָן שטעטל.

אין שטעטל האָבן זיך די יידן אַנְדָּרְצִילָט מִיאָסָע מְעֻשִׂיות וועגן דָּעָם גָּלְחָ דָּעָם רְשָׁע. די יידן ווָאָס פְּלָעָן אַרְיִינְקָומָעָן צָוָם פְּרִיעָז דָּעָם גָּרָאָפָּ אָין הוֹיָף, פְּלָעָן דָּעָרְצִילָן, אוֹ אָוִיפָּ, חַמְּצִישָׁלָום, די

שטעטל וועט אריינפאלן צום גלח אין די הענט, וועט
וין פינסטער און ביטער צו די יידן.
נאך מען קען דאך ניט וויסן וואם מארגן וועט
וין – קען ווין, צו דער גראף זאל ליעבן הונדרט און
צווצאנציק יאך און דער גלח זאל אים גראנטיט ירשע-
נען, עם קען דאך נאך ווין אנדערש אויך. טראכט
מען דעריבער ניט וווען דעם, וואם עס וועט ווין נאך
דעם גראטס טויט.

טראכט זיך אבער א מיעשָׁה, צו דער גראף האט
פון ערצע אראפנערבראכט צו זיך אין הויף אריין
א יונגע קינד, א יונגע שיגעצע. מען האט דערציילט,
צו דאס איז א קינד פון ווינער א קרוּבָּה, וואם איז
פרי געשטארבן. אנדערע האבן ווידער געוואוסט צו
זאנן, צו דאס איז גאך עפעם איינגעטלאָך דעם גראטס
אין אייגן קוינד, נאך מען טאָר ניט וווען דעם רײַין.
נאך ווי די מיעשָׁה איז אַבִּי דאס קינד איז אים גע-
וואָן, ווי אַן אוֹיג אַין קאָפּ, דער אלטער גראף האט
זיך מיטן קינד געעָסְקָט נאָך בעסעה, ווי אַן איינגענער
טאָטֶן.

פארשטייט זיך, צו דאס האט פאָרדראָסן דעם

פֿרוֹטָן אָוּן שְׁלַעֲכָטָן גֶּלֶח, וּוְאָם הָאָט וֵיךְ אָזְוִי גַּעֲרִיבָט
אוֹוִית דָּעַם גַּרְאָפָס זְרוֹשָׁה אָוּן דָּא אַיז גַּאֲרָאָפָנְגָעָקָוּ
מַעַן אַ נַּיְעַר יְזִירָשָׁ—אַ פְּרַעְמְדָעָר יִינְגָּל.

הָאָט עַר אַנְגָּהָהָיוֹבָן טְרַאָכָטָן מַתְּחַשְּׁבָות אָוּן זַוְּבָן
עַצּוֹת, וֵיךְ אָזְוִי צַוְּפָטוֹר וּוּעָרָן פָּוּן דָּעַם רָאַוְיָקָן יִינְגָּל. עַר
הָאָט גַּעֲרָעָט פְּאַרְשָׁטָעַלְטָעַרְהָיוֹת שְׁלַעֲכָטָם אָוּינָם אֵי,
הָאָט וֵיךְ דָּעַר פְּרִיעָץ גַּאֲרָנִיט אַיְינְגָּהָעָרט. הָאָט דָּעַר
גֶּלֶח אַיְוָגְנָעוֹזָין פָּוּן הַיְּלִיקָע בְּפָרִים, אַו דָּעַר גַּרְאָפָ
דָּאָרָפָ נִיט מַאָכָּבָן פָּאָר אָן אַיְינָן כַּוְּנָדָר דָּעַם פְּרַעְמָהָן
יִינְגָּל, הָאָט אִים דָּעַר אַלְטָעָר פְּרִיעָץ נִיט גַּעֲפָלָגָט —
דָּעַר גַּרְאָפָ הָאָט שְׁטָאָרָק לִיב בָּאָקוּמָעָן דָּאָס קִינה,
וּוְאָם עַר הָאָט גַּעֲנוּמָעָן צַו וֵיךְ פָּוּן דָּעַר גַּרְוִיסָּעָר גַּאֲזָן
לַיְּצִיאָנָעָר שְׁטָאָט...

הָאָט דָּעַר גֶּלֶח אַנְגָּהָהָיוֹבָן זַוְּבָן עַצּוֹת, וֵיךְ אָזְוִי
צַוְּפָטוֹר וּוּעָרָן פָּוּן יוֹנָנָן יִנְגָּל, פָּוּן דָּעַם אַוְמְגָעָרְבָטָן
יְזִירָשָׁ. הָאָט דָּעַר שְׁלַעֲכָטָעָר אָוּן פְּרוֹמָעָר גֶּלֶח וֵיךְ
צְוּנוּיְפְּגָעָחְבָּרָט מִיטָּעַלְאָכָע דִּינָעָר פָּוּן גַּרְאָפָס הַוִּיהָרָן,
הָאָט עַר צְוֹאָמָעָן מִיטָּעַלְאָכָע זַוְּבָן עַצּוֹת וֵיךְ גַּעֲהָאַלְטָן אָוּן
גַּעֲוָכָט אַ מִיטָּלָן, וֵיךְ אָזְוִי דָּעַר פְּרַעְמְדָעָר שִׁיגְעָצָל
וְאַל אִים נִיט שְׁטִיְין אַיְן וּוּגָן וְוִילְדָעָר גַּרְאָפָ אַיְן

דאך שיין אלט און זיינע טאג זיינען געציילטער.
 און דאס איז גראדע איזמגעפאלן איז דער צייט
 פון אנהייב ניכן, די צייט פון ערבר-פֿסָה, ווען איז
 שטעטל האט מען אנגעהויבן צו וואשן, שייערן איז
 גליען, צו לופטהערן די ספריט, ויך נייען א ניעט בּגּר
 און מאבן א ניען סויבל-היטל, די צייט, ווען מען
 באקט מצוח אויף פֿסָה. דאס איז גראדע צונזע גע-
 קומען דעם גַּלְתָּה.

ב

עם איז געווען צווע טאג פֿאָר פֿסָה. איז שטעטל
 איז יעדערער געווען, ווי דער שטייגער, פֿאָרנוּמען
 מיטן אריינברענגן דעם יומד-חוב. קיינער האט זיך
 נוּט געריכט אויף קיין בייז. ערשות דעם גראטס
 מְשֻׁרְתִּים מיט דעם גַּחֲחָה בְּבָאָשָׁה האבן ויך אריינגען
 לאון איז שטעטל מיט א בְּהֵרָה איז געווכט בי די
 יידן איז די היינער איז איז די שטאלן. גלייך האט
 ויך פֿאָר-שְׁפִּירִית אַ-קְּלָנָג אַ דעם גראטס יונגען, דער
 יונש זייןער, איז נעלם געוואָרָן איז איז הוּא דער-
 ציילט מען, אַ די יידן האבן דאס אים אצונד ערבר-

קָפֵח פָּרָנָאָרְדַּן, אִים גַּעֲטִוִּיט אֹוּן מִיט וַיַּן בְּלוֹט אֹוִיס=
גַּעֲקָנָאָטָן דַּי מְצֹוֹת.

אָיו גַּעֲוָאָרְן אָן אִימָה אַין שְׂטָעָטָל צְוִוִישָׁן דַּי
יַרְן, אָיוֹן גָּאָט וּוַיִּם, וּוָאָס דָּעָר שְׁלַעַכְתָּעָר נְקָח, דָּעָר
שְׁוִיגָא יִשְׂרָאֵל, קָעָן נָאָך אַוְיסְטָרָאָכְטָן.

אָוּן אָט וּעְנָעָן גַּעֲקָוּמָעָן דָּעָר נְקָח מִיט דַי מְשִׁרְחִים
צָוָם רְבָב אָיוֹן הַוִּיר, וַיַּיְהֵ אָבָן גַּעֲהִיָּסָן אַוְיְפָשְׁלִיסָן דַעַם
שְׁטָאָל. דָּעָר רְבָב אָיוֹן שְׁוִין אָן אַלְטָעָר גַּעֲוָעָן אָגָרְוִיָּה
עָר אָוּן אָגָוְשְׁבָעִים, אָיוֹן אִים שְׁוֹעָר גַּעֲוָעָן אַלְיָין
צָו גַּיִּין, אָיוֹן מִיטָן שְׁלִיסָל גַּעֲגָנָגָעָן דָּעָר אַלְטָעָר שְׁבָעִים,
דַי יִשְׂרָאֵל.

אָוּן דָּא אָיוֹן גַּעֲשָׁעָן דָּעָר אַוְמָגְלִיק. אַרְוִיְּפָצָו אָיוֹן
שְׁטָאָל, אַיְינְגַּעַוְוִיקָּלָט אָין אָשְׁמָאָטָע הַאָט מַעַן גַּעַם
פּוֹנָעָן אָטוּטָקָרְפָּעָרְלָ פָּוָן אָיְנָגָל. מַעַן הַאָט דָּאָם
קִינְר אַרְוִיְּגַּעַנוּמָעָן צָו לִיכְתָּי אַוִּיפָּ דְּרוּיָסָן – דָּאָם אָיוֹן
גַּעֲוָעָן דַעַם גַּרְאָפָס יִזְרְשָׁלָק.

– דָּאָם הַאָט דָּעָר רְבָב גַּעֲטִוִּיט דָּאָם קִינְר אָוּן
וַיַּן בְּלוֹט גַּעֲנוּמָעָן אַרְיִינְצִיקָּנוּגָעָטָן אָין דַי מְצֹוֹת... – הַאָט
דָּעָר גְּלָח גַּעֲוָאנְט. עָר הַאָט גַּעֲוָאָגָט אָוּן נִיט גַּעֲשָׁוִוְגָן,

ער האט גלייך אוועפנגעפֿירט דעם אלטן רב צום
גראָפּ אין הוּא,

אין שטעטל אוֹ געווֹאָרֶן חוֹשֶׁךְ. מען האט פֿאָרֶה
שטעניין, אוֹ דאָם אוֹן אָפֿגָעָטָאנָעָן זָאָךְ — נָאָר וְוי
קָאָסָע. אָם טוֹיטָע קִינְד בַּיְמָה רָב אין שטאל? — אָוּוּדָאי
אוֹן דָּא עֲפָעָם דָּעַר גָּלְחַ פֿאָרָמִישָׂט, נָאָר וְוי אָזָוִי —
הָאָט קִינְעָר נִיט גַּעֲוָאִיסָּט. דָּעַר רָב אוֹן דָּאָךְ גַּעֲגָעָן
אִינְגָּאנְצָן רֵיַּין אוֹן אָוּמְשָׂוְלְדִּיק, אוֹן עָר וִיד גַּעֲגָעָן
רוֹאַיְקָן צָום גְּרָאָפּ, מַעֲרַנְיָיט פָּוָן אַלְטָקִיָּט הָאָט עָר וִיד
פֿאָטְעַלְּאָר גַּעַשְׂלָעָט אוֹן גַּעַהָאָט עַגְמָתָה-גַּפְּשָׁט פָּוָן דִּי
וַיְדָלְעָרִיְעָן פָּוָן גָּלְחַ.

מען האט דעם רב געבראָבָט פֿאָרֶה דעם גְּרָאָפּ,
וּעלְכָּעָר אוֹ גְּרָאָרָע גַּעֲוָעָן אַיִן גַּוטְפְּרִינְטְּשָׂאָמָט פָּוָן
שְׁטָעַנְדִּיק מִיטָּן אלטן רב. דָּעַר גְּרָאָפּ הָאָט וִיד נָאָר,
נִיט גַּעַלְיוֹבָט, אוֹ דָּעַר רָב זָאָל אַפְּטָאָן אָזְּ רְצִיכָּה,
נָאָר עַמ וַיְיַעַן דָּאָךְ גַּעֲוָעָן אַלְעַ סְטִימָנִים אַוְיבָּנָאָוִות —
דָּאָם גַּעַטְוִיטָעָט קִינְד גַּעַפְּוִונָּעָן בַּיְמָה רָב אין שטאל...
— דָּו זָאָלָטָט מִיר אָזָוִי אַפְּטָאָן?... — הָאָט דָּעַר
גְּרָאָפּ גַּעַזְגָּט צָום רָב.

— גָּטָט אֵין מִיט דִּיר, לַיְבָעֶר הַאָר ... — הָאָט
דָּעֶר רַב גַּעֲרָעֶט.

אַבָּעֶר דָּעֶר גַּלְחָה הָאָט וַיֵּךְ אַפְגָּעָרוֹפָן:

— עַם אֵין אַזְנָד צַו רַיְדָן מִיט אַרְזָחָה פָּנָ
אַקְרִיסְטָלָאָךְ קִינְד ...

אוֹן אָוּן דָּעֶר גַּרְאָפָּה הָאָט דָּעֶרְוָן דָּאָס צַעַשְׁתָּאָכָּן
קִינְד אִין דָּעֶר בְּלוֹטִיקָעָר שְׁמַאְטָעָ, אוֹ עָר הָאָט גַּעַ-
גַּעֲהָרָעָט דַּי צַוְּרִירְעָנִישָׁן פָּוּן גַּלְחָה, אוֹן עָר אַרְדָּיָן אִין
אַפְּעָם אוֹן עָר הָאָט גַּעֲפְּסָקָנָט.

— דָּעֶם רַב, דָּעֶם רַוְצָח אַוְיפְּהָעָנָגָעָן אוֹרָף אַפְּוָם
אוֹן מִיט דַּי יַיְדָן פָּוּן שְׁטָעָטָל וַיֵּךְ אַפְרִיעָבָעָנָעָן.

אוֹן רַאֲבִיאָלְסָט הָאָט דָּעֶר גַּרְאָפָּה גַּעֲקָעָנָט טָאָן
מִיט דַּי יַיְדָן, פָּוּן וַיֵּן שְׁטָעָטָל, וּוָסָם וַיֵּן הַצָּרָעָ גַּלְוָטָן,
וַיֵּן מִשְׁפְּטָן אוֹן בַּיְ קִינְגָּעָם נִיטָּ פְּרָעָן.

אוֹ דָּעֶר רַב הָאָט גַּעֲהָרָעָט דָּעֶם פְּסָקָה, הָאָט אַיִם
אוֹו נִיט גַּעֲרָט פָּאָר וַיֵּן לְעָבָן, וַיֵּן פָּאָר דָּעֶם בְּבוֹר
פָּוּן דַּי יַיְדָן, מַעַן וְאֵל אַוְיסְטְּרָאָכָּטָן אַוְאַזְוִילְדָּן אוֹן
בְּלוֹטִיקָן בְּלַבְּוֹלָה, הָאָט עָר וַיֵּךְ אַפְגָּעָרוֹפָן:

— אַדוֹנִי גַּרְאָפָּה, וַיֵּן חֻזְקָר בְּרוֹגְרָשָׁה, אַפְּשָׁר הָאָסָטָנוֹ
אַטְּעוֹת אִין פְּסָקָה ...

און און דער רב האט געגען, און דער גראף און דער גלַח וווערנ ניט וויבער, האט ער געבעטען, מען זאל אים לאון לעבן נאך איזין טאג, וויל און א טאג אָרוּם וווערט אים גראָע ווּבְּעִזִּיק יאָר און ער ווועט נאך פאָר דעם טאג ביז ויין טויט טאן עטלַאכְבָּעַ מצוות.

האט מען דאס געטאן דעם רב צוליב, באופן, או מאָרגַן, אַקְוֹרָאַט עַרְבַּ-פֶּסֶת, דאָרְפַּעַר אלַיְן קוֹעַ מען אין הויף אַריַין און די מְשֻׁרְתִּים ווועלן שווין מיט אים טאן ויין רעכט.

און אין שטעטל איז אַיְלָה, מען ווינט, מען באָסט, מען בעט צו גאָט. עם איז אַ פִּינְסְּטָעֵרְעַר עַרְבַּ-פֶּסֶת.

ג

וּוְסִידָּאַט נאָר אַגְּנָהְוִיבָּן צוֹ שָׁאָרִיעַן אוֹיפַט טאג איז אַוּעַק דער אלְטַעַר שְׁבַשׁ פָּוֹן שׂוֹל ר' יִשְׂרָאֵל צוֹם גְּרָאָפַט אַין הויף, ער האט קִיְנָעַם ווועגן דעם ניט דערצְיַילַט און מיט קִיְנָעַם קִיְנָעַם עַצָּה וַיְךָ נִיט גַּעַגְּלַטְן. קִיְנָעַם ווּבְּהַאֲטָה דער אלְטַעַר שְׁמַשׁ ר' יִשְׂרָאֵל

נט עהאָט, ווילַ יי אַי שווֹן מיט אַיינְקָע יַרְן צָוֶ
ריַק גַּעַשְׁטָאָרְבָּן אָן וַיְנַעֲכִידָר וַיְנַעֲשֵׂן שְׁנִין גַּעַוּזָן
אוַיסְגַּעַבְעָנָעָן, הָאָט עַר גַּעַלְאָן זַיְן שְׁטוֹבָן לַיְדָרְיךָ
אַלְיַין אָן עַר אַיְן אַוְעָק צָוֶן גַּרְאָפָן. בַּי אַיְם אַיְן
דָּאָס גַּעַוּזָן אַגְּזָלָאָסְעָנָעָן זָאָךְ.

עַר אַיְן גַּעַקְבִּיעָן אַיְן הַיּוֹךְ אַרְיַין אָן גַּעַבְעָטָן,
מַזְאָל אַיְם פִּירָן צָוֶן גַּרְאָפָן אַיְן תַּחַר אַרְיַין – עַר הָאָט
צָוֶן גַּרְאָפָן אַגְּזָלָאָסְעָנָעָן עַיְן. דַּעַר גַּלְחָא אַיְן נַאֲךְ גַּעַוּזָן
פָּוֹן פָּאָרְטָאָג וּזְאָךְ אָן זַיְךְ גַּעַנְגִּירִיטָן צָוֶן אוַיסְפְּרִירָן
דָּעַם גַּוְרָן פָּוֹן גַּרְאָפָן אַיְבָּעָר דָּעַם רְבָּ. הָאָט מַעַן רְ
יַשְׂרָאֵלָן גַּעַפְּרָאָכְטָן פָּאָרְן גַּרְאָפָן.

– וּוֹאָם פָּאָרְלָאָגְנָסְטָה, סְרוּוֹלְ?... – הָאָט זַעַר גַּרְאָפָן

בַּי אַיְם גַּעַפְּרָעָגְטָן.

אָן עַר, רְ יַשְׂרָאֵל, הָאָט זַיְךְ גַּאֲנִין רַוְאִיק אָן

אַגְּשָׁעָק גַּעַנְטְּפָעָרטָן:

– אַיְךְ ווֹילַ אַיְסְקוּפָּן דָּעַם רְבָּ...

– וּוֹאָם הַיִּסְטָן דָּאָס? – הָאָט דַּעַר גַּרְאָפָן נִיטָּה

פָּאָרְשָׁטָאָגָןָעָן.

– סְהִיִּסְטָן – הָאָט רְ יַשְׂרָאֵל גַּעַוְאָגָט – אַיְךְ נִעְמָן

אוֹפָה זַיְךְ דָּעַם גַּוְרָן, אַיְךְ גַּבְּן זַיְךְ צָוֶן דַּעַר ְתַּלְיָה אָן

ואל אונוער רב דער צרייך און זקן בליבן לעבן און
ואל די ייְהוָה פון שטעטל ניט געטאנ ווערן קיין
שלעכטם.

איו עם געווין ?כַּתְּחִילָה וַיַּעֲשֵׂה מִשְׁנֶה רֵיחַ
אויגן פון גראָט, נאָר אַיִן דערוואָלבער רגע האָט זיך
דער גְּדוֹלָה אַפְּגָנְרוֹפָן צוֹם גְּרוֹאָף :

— מְסֻתְּבָּא אַיִן עַר דָּעַר אַמְתָּעַר רֹצֶחֶן פָּוּ
קייד... דָּאָרָף מִעְן אַיִם אוּפְּהָעָנָגָעָן !...

ר' יִשְׂרָאֵל, אוֹ עַר האָט געהרט דָּי שְׁטִילָע
רייד פָּוּ גְּדוֹלָה האָט עַר זיך אַפְּגָנְרוֹפָן נִוְתָּן אַשְׁמִיכָּה:
— מִין נִוְתָּן, אוֹ עַם אַיִן נִוְתָּן קַיִן דִּין אַיִן קַיִן
קַיִן, דָּעַר אַמְתָּה וּוּטָה נָאָר אַרְיוֹפְּשָׁוּיטָעָן, וְוי בְּוַיְמָלָ
אוּפָן וּוְאַסְמָרָי... .

הָאָט פָּאָרְדָּאָסָן דָּעַם גְּדוֹלָה, וְוָאָם ר' יִשְׂרָאֵל
הָאָט נָאָר אַחֲרָה בַּיִם גְּרוֹאָף אַיִן שְׁטוּבָה, אַוְן אַגְּבָּה
הָאָט עַר דָּאָךְ גַּעֲוָאָלָט וְוָאָם גַּכְבָּר מַאֲכָן אַסְפָּה צַו
זַיִן בְּלֹטִיכָּן עַסְפָּה, הָאָט עַר צַגְעָרָעָט דָּעַם אַלְטָן
גְּרוֹאָף אַוְן עַה, דָּעַר גְּרוֹאָף, הָאָט גַּעֲהִיכָּן אַוְיסְפָּרִין דִּין
שְׁטוֹרָאָף אַיְבָּעָר ר' יִשְׂרָאֵלן,

איו דָּעַר אַלְטָעָר שְׁמַשׁ אַוּעָק צוֹם טוּיטָן, פְּרוּם

און רואיק איז ער געשטארבן, ווי א הייליקער, אומז שולדיךער קְרַבּוֹן, אוווק פֿוֹן דער וועלט מיט ויין גרויע בערד, מיט ווינע ערלאכע איזיגן. ער האט נאָר פֿאָרְן טוֹיט בְּאוֹיְן צוֹ זָאנְן:

— שְׂמַע יִשְׂרָאֵל, הִ אֱלֹהֵינוּ, הִ אֶחָד...

.7.

פֿיְקָח האט מען זיך דערנויאיסט וווען דעם אין שטעטל. פֿוֹן גראָפּס הוֹיך איז מען געקבּ מען דאס אַנטָאנְן אַן דערצְיַילְן, אוֹ דער גראָפּ אַן דערשְׁלָאנְן אַן אָמְפְּטִיךְ ווּאַם מען האט אָמְנַצְּבָּרָאַכְט. דעם אַלְטָן סְרוּלָן, אַן אוֹ מַעַר קִין בְּיוֹ וַיְעַט שָׁוֵן דַי יְהִוָּן פֿוֹן שטעטל עט געטאָן ווּערָן.

די גאנצע שטעטל האט געריכּוֹן קְרִישָׁה אַן זיך געוצְט אַן טְרוּיָר. דער אַלְטָעָר זְבוֹן דער רבּ אַיז פֿמְשׁ צְעַנְגְּגָעָן אַן טְרוּרָן. מען האט געועָן, אוֹ אַן אַים עַנְרִיכְט זיך די נְשָׁמָה, ער, דער רבּ, האט פֿיְקָח גַּעֲזָגָט קְרִישָׁה נאָר רִ' יִשְׂרָאֵלָן אַן מען האט אַים לאָגָג גַּעֲזָוָת מִונְטָעָרָן פֿוֹן בְּלָקְשָׁוֹת. דער רבּ האט גַעֲזָוָת אַן גַּעֲרָעָדָת:

— ר' יִשְׂרָאֵל, ביסט אונעם א קָרְבָּן... אַוּעַךְ
געבען דיין נְשָׁמָה פָּאָר מִינְיָר... אַוּעַקְגַּעַבְן דִּין
לעבן פָּאָרְן בָּלְלָה יִשְׂרָאֵל... בִּיסְט אַקְדוֹשָׁה... ר' יִשְׂרָאֵל...
נָאָר עַם אַז דָּאָר אַדִּין, אוּ עַם קוּמָט יוֹסְדָּטוֹב
מוֹעֵן אַוְפָּהָעָן צָו וַיְיִצְחָק, מוֹעֵן אַוְפָּהָעָן צָו
טוֹרְזָעָן, מוֹעֵן טָאָר נִתְּמַמְּשָׁעָן קִין הַיְלִיכָּן
יַסְטָחוּב.

אַז יַשְׁעַר נָאָבָט אַז דָּאָר גַּעֲשֵׁין דַּי עַרְשָׁטָע
נאָבָט פָּן קְבָּחָדָהוּ פָּהָר.

דייל רב האט געפֿדאַיזעט דיעט סְפָּר אַין זַיִן
זַיִן קְוִיטָה, וַיְיַעֲשֵׂה שְׁמִינִיתָה, הַלְּטָמָה גַּעֲלָתָה דַּי הַכְּרָה
געַתְרוֹנְקָעָן דַּי בּוֹסִיתָה, וַיְיַעֲשֵׂה אֶלְמָעָר אַז פְּרוֹמָעָר
יְהָה אַרְבָּה פָּן שְׁמִינִיתָה. אַז גַּעֲבָעָן צָו «יִזְבֹּחַ
חַקְתָּךְ», צָוּ עַפְעַנְעָן דַּי טִירָה, עַרְשָׁטָע וַיְיַעֲשֵׂה מִין הַאֲטָמָה
נָאָר גַּעֲבָעָן דַּי טִירָה, אַז אַז שְׁמָשָׁב אַרְדִּינְגְּרָבָעָן אַ
אַמְּבָדָקְאַנְטָאָר אַלְטָאָר נָוָה.

— גַּטְוַת נְאָוָונְמָה...

— גַּטְוַת נְאָוָונְמָה, גַּטְוַת יִאָה...

בעט דער רב אַים וַיְהִי וְעַזְנָן אַז אַז עַפְעַם אַז

א מַאֲרְנוּם אַוְמְגַעְוַיְיָנְלָאָבָן פָּהָר.

דערציאַלט דער אלטער פֿיעַה, או ער אין אַ
דיינער ביַ רָעַם נְרָאַפּ אַין הוֹיַּה, ער ווַיִּים רָעַם גָּאנַצּ
סָוֶר מִיטָן גַּעֲהָרְגָּעָטָן יְוֵרָשׁ. ער האַט דָּאַס אַלְעַז אַלְיַין
גַּעַזְעַן, וויַּהֲרַע גַּלְחַה האַט דָּאַס גַּעַטָּן, ער, דער
אלטער פֿיעַה, האַט אַלְיַין מִיט וַיְנַעַּה הָעַט בִּינְאָכְלָת
געַטְרָאַקְן דָּאַס גַּעַטְיַיטָּע קִינְד צָוָם רָב אַין שְׂטָאַל
אַרְיַיַּה, נְאַר וויַּהֲרַע האַט גַּעַזְעַן, אוֹ מַעַן האַט אַוְיַּפְרָאַט
געַהְאָגְגָּעָן דָּעַם אַלְמָן סְרוּלָה, קָעַן ער נִיטָּהוּן אַין
אַט אַיְוָן ער גַּעַקְוָמָעָן פָּאַר דָּעַם רַאֲבִין דָּעַרְצִיאַלְטָן,
אוֹן זָאַל וַיַּהֲ, ווֹאַס עַמְּ זָאַל שְׂיַין וַיַּהֲ.

עם אַיְוָן דָּאַר שְׂיַין אַפְּיַיְהָ גַּעַזְעַן אַינְמִיטָן נְאָכְלָת
נְאַר דָּאַר האַט וַיַּהֲ אַפְּגָעַרְזָוָן דָּעַר רָבָּה:
— קִים, לְאַבְּמִיר גַּיְן דָּאַס דָּעַרְצִיאַלְטָן דָּעַם נְרָאַפּ...
— אַיְרָה האַבְּ מְזֻרָּאָ... — האַט דָּעַר פֿיעַל גַּעַז
ואָגְטָה.

אַבְּפָעַר דָּעַר רָבָּה האַט אַיְסָמְצָא צְגַעַרְעַידָּט אַיְן וַיַּהֲ
וַיַּיְנַעַּן בִּידָע אַנוּקָּץ יִסְמְצָא נְרָאַפּ אַינְמִיטָן דָּעַר נְאָכְלָת
אַינְמִיטָן סְפָּרָה גַּעַלְאָזָן אַפְּנָן דִּי טִירָה, וויַּהֲ מַעַן לְאָזָט
צָו שְׁפָעָךְ חַמְּקָה...

ה.

עם איז שווין געווען אטילו אינמייטן נאכט בשייח' דער רב מיט דעם אלטן דינער ווינען געקומען אין הופ ארײַן, נאָר דער גראָפּ האָט נאָך ניט געללאָפּן. עם האָט אִם ניט געללאָוטּ רוען, ווֹאָס ער האָט אָומֶן עברהכט דעם אלטן סְרוֹלְ-קָעֵן דעַן רָאַם וַיַּזְנֵן אָוּ דער אלטער אַן ערלאָכָעַר סְרוֹלְ וְאַל וַיַּזְנֵן דער רְוַאַם פָּן קָוְנֵר?...

מען האָט דעם רב אין וַיַּזְנֵן קוֹטֵל מיט דעם אלטן דינער צוגעללאָזָן צו דעם אַיבָּעַר גַּעֲשָׂר אַקְעָגָעָם נְאָפּ, ווֹאָס האָט דָאָך ניט געקענט ווַיַּזְנֵן, ווֹאָס טוֹט דער רב ביַי אִם אַין אַזָּא שְׁפָעַטָּעַר שְׁעָה. האָט דער רב דערצ'ילט פָּאָר דעם נְרָאָפּ, ווֹאָס דער דינער האָט גַּעֲזָגָט, פָּאָר אִם דערצ'ילט, אַין דער דינער האָט גַּעֲזָגָט, אוּ ער קָעֵן נאָך בְּיוֹוִיָּין סְקָאנְגִּים אַן רָאַוָּת: וְאַל מַעַן גַּיַּן וּבָן בַּיַּה דעם נְלָח אַין שְׁטוּבָה, ווּעַט מַעַן נאָך גַּעַד פְּנֵיעַן די פָּאָר בְּלוֹטְנְקָטָעַ צִיכְלָאָךְ, ער ווֹאָס וְאַוְיַי צו גַּעֲפִינְעַן.

— אַיך האָב ניט גַּעֲזָגָט שְׁוֹיְגִין... — האָט דער אלטער דינער גַּעֲזָגָט. האָט זְאַך דָּאַם דעם גְּרָאָפּ

ניט גַּלְּאֹת גַּלוּבָן ; וַיַּעֲשֵׂן וַיְסַלַּע דָּרִי מִזְמָרֶת
רוּמֶר בָּן הַיְהוּדִים אֲמַקְתָּם גַּתָּה אֲמַת דִּירָתָה וְעַם אֲמַת
גַּשְׁעָם נִט וַיַּעֲשֵׂן פָּנָן דָּקָרְתָּן . עַם אֲמַת גַּמְאָרָן טַעַר
אֲמַת צְדָדְעָרָט דָּאָר גַּמְגַּעַר שְׁאָפִיטָעָר הַיְהוּדִים אֲמַת
יַעֲנָעָר נָאָכָת . אֲמַת שְׁטַעַטָּל בֵּין דָּוּתָן הָאָטָם קִינְעָר
נִט גַּעַזְאָזָט פָּנָן קִין פַּוְרְדְּבָּרָט בֵּין הָאָטָם וַיְיַזְרֵר
דָּעַר מַקְהָר פָּאָרְעָדְרָט דָּוּתָן אֲמַת גַּעַזְאָט שְׁדָרָ
הַשְׁדָרִים . פָּאָרְעָדְרָט וַיְהִי אֲמַת מִזְמָרֶת בֵּין גַּתָּה
גַּעַפְעָזָן וְעַם מִזְמָרֶת הָאָטָם גַּעַזְבָּט אֲמַת עַד הָאָטָם וְעַד
פָּנָן נְדָרָט צְדָעָק אֲמַת אַלְעָז מִזְמָה גַּעַזְעָק אֲמַת גַּעַזְבָּט
בַּיַּס גַּרְאָה עַד וְעַד אִם שְׁיַעַקְעָן דָּאָט דַּעַבְעָן .

הָאָטָם דָּעַר אַזְטָעָר בְּבָב אַוְפְּגַעַתְּבָבָן וַיַּעֲשֵׂן אַוְמָן
אֲמַת גַּדְעָג בָּבָרָה אֲמַת אַרְיָאַעָקָט אֲמַת גַּעַזְבָּט פָּנָן
אַלְעָט גַּרְאָף . דָּעַר בְּבָב הָאָטָם קִין גַּעַזְבָּט גַּעַזְעָט גַּעַזְבָּט
בָּאָר עַם אֲמַת גַּעַזְעָק אֲמַת וַיְהִי בְּלַזְק אַוְיָפְלָאָג
פָּנָן גַּעַזְעָבְטִיקִית אֲמַת תְּבִזְבָּח ; גַּדְעָעָג עַם שְׁרָתָט פָּנָן
הַדְּבָרָה דָּוּתָן פָּנָן אַלְעָז אַזְבְּזִידְזִיקָן בְּקִרְבָּן - בְּ
וְשְׁבָאַלְעָז ... דָּאָר גַּרְאָה עַזְבָּבָעָר אֲז אֲז פְּלָאָג נִט
גַּעַזְעָק קִין צְבָרְזִיךְרָאָג . נִט דָּעַר גַּתָּה הָאָט אֲז
פָּאָרְגָּאָרָט , הָאָט וְזָק אַפְּגַעַתְּבָבָן אֲז בְּבָב :

— דעם מישפט מיט דעם נֶקֶח וועל איך ער-
לְאָך מאכַן, דעם גוף פון סרולן ברענט צו קבורה
אויף מיין חִשְׁבּוֹן, און איך לאו אויסבויין אויף מיין
געטלט א שול פאָר דוי יידן און שטעטַל...
נאָך אין דעמעעלביבן פאָרטאג האָט מען זיך אַין
אַלְעַ הייוער פון שטעטַל דערוואָיסט בין דער גאנצער
טְּמֻצְּשָׁה. מען האָט שוין אַפְּילַן נאָברעם דערציזַלְטַן, אַו
דעם אַלְטַן דינער האָט מען שטעטַער ניט געפונען,
ער אַו גַּעֲלַם געווארן און קיינער ווים עט, וואָ אַין
זוי אַוְוַיַּה. עט אַו גַּעֲוַעַן אַגְּזַנְקַה, אַז דַּאַט אַוְוַיַּה
געוּעַן ניט קִין גַּעֲוִינְגָּלאָכְּעַר פּוּיעַר...
נאָך צו דער נאָך האָט דַּאַס ניט,

צו דער לְיִוָּה פון ר' יִשְׂרָאֵל דעם קְדוּשָׁה, דעם
אומישילדיק און הייליק אומגעקומענען, אַוְוַיַּה
געקומען פון דער גאנצער סְבִּיכָה. דער רב אַוְוַיַּה
גאנגען נאָך דער מְטָה אַיִינְגַּעַטְנוֹכָת אַין טְרַעַן. בַּיִּ
רַעַם קָבֵר האָט דער רב גַּעֲוָאנְט נאָך אַיִם קְרִישַׁן
אונַן נאָבן קְדִישַׁ האָט ער זיך אַפְּגַּרְוּפָן:
— אַשְׁרִיךְ, יִשְׂרָאֵל, ווֹאַוְיַּה צו דִּיר, יִשְׂרָאֵל, ווֹאַס
זַהֲאַס דעם נְלִיק גַּעֲהָאָט אַומְצַיּוּמָן אַמְשְׁוַלְדִּיק

פָּאַר דָּעֵר גָּאנְצָעֶר שְׂטָאַט!... אַשְׁרִיךְ, יִשְׂרָאֵל!...
 אַין אֹזֶן מֵעַן הָאַט גַּעֲבעַתָּן דַּעַם רַבָּ, עַר וְאַל
 יַד בָּאַרְוָאַיקָּן, אֹזֶן הָאַט אִים גַּעֲפַרְעָאַט, פָּאַרְוָאַס
 אַיְזָן וַיַּן צָעֵר גַּרְעַסְעַר פָּאַר אַלְעַמְעַנְסָן. הָאַט דָּעֵר רַבָּ
 גַּעֲעַנְטְּפַעַרְטָן:

— אַיר וְאַרגְגַּיְזָן פָּאַרְוָאַס אַיר הַאָב נִיט גַּעַ-
 הָאַט דַּעַם זְבַּת אַוְיסְצּוּקְוִיטָּן פָּאַרְן בְּלַל, וְזַי עַם הָאַט
 גַּעֲהָאַט רַבָּ יִשְׂרָאֵל.

- 2 -

אַין שְׂטָעַטָּל זַיְינָן גַּעֲלַיְבָן אַין אַצְּיַיט אַרְוָת
 צָוָם זְבַּר פָּוּן דָּעֵר גַּעֲשִׁיבְטָעַ צְוַיְיָ זָבָן. דַּי עַרְשָׁטָע
 זָקָד אַיְזָן — אַגְּרוֹיסְטָעַ שְׂטִינוּנְרָעַנָּעַ מַגְּבָה אַוִיָּף דַּעַם גַּכְּבָר
 פָּוּן רַבָּ יִשְׂרָאֵל, אַוִיָּף וְעוֹלְכָעָר עַם זַיְינָן אַוְסְגַּעַרְיכְּצָט
 דַּי וְעוֹרְטָעָר פָּוּן אַלְטָן רַבָּ: «אַשְׁרִיךְ, יִשְׂרָאֵל», וְאוֹיָף
 צָו דִּיר יִשְׂרָאֵל; דַּי צְוַיְיטָעַ זָקָד אַיְזָן — אַוְיִסְטָע
 גַּרְוִיסָּעַ שְׁוֵיל, וְאַם דָּעֵר גַּרְאָךְ הָאַט גַּעֲלָאָט אַוְיִסְפְּיוּנָן
 בְּרִי אַוְיסְצּוּקְוִיפָּן דַּי זַיְנָה, וְאַם עַר אַיְזָן בָּאַנְגָּנָן.

גַּוְלִיזָּעַ, אַוגְסְט 1984.

אַתְּ אֶתְּנָא
שַׂרְלָאָג. א. גִּיטְלִין, וּוֹאֲרֵשָׁע
נוֹאָפְּדִיקִי, קְרָאָבִי/ נַאֲלַעַתְּקָאָטְסָקָע 1

Księgarnia i Wydawnictwo
E. GITLINA, WARSZAWA
Nalewki, Kramy Nalewkowskie 1.